

День Гідності та Свободи

День Свободи

Україна, 2014-й: «Україна - це територія гідності і свободи. Такими нас зробила не одна, а дві революції - наш Майдан 2004-го року, який був Святом Свободи, і Революція 2013-го року, Революція Гідності. Це був дуже важкий іспит для України, коли українці продемонстрували свою європейськість, гідність, своє прагнення до свободи», - зазначив глава держави, Петро Порошенко.

Раніше Указом від 19 листопада 2005 року № 1619/2005, Президент України Віктор Ющенко встановив свято - День Свободи. Було запропоновано святкувати це свято щорічно, 22 листопада, з метою затвердження в Україні ідеалів свободи і демократії, виховання почуттів національної гідності.

День Свободи в Україні був затверджений Президентом України Віктором Ющенко, враховуючи історичне значення революційних настроїв.

22 листопада 2004 дата початку «помаранчевої» революції в Україні, компанії загальнонаціональних протестів, мітингів, пікетів, страйків і інших акцій громадянської непокорності проти свавілля влади. Події були організовані та проведені прихильниками Віктора Ющенка, основного кандидата від опозиції на президентських виборах у листопаді - грудні 2004 року.

Акція почалася після оголошення Центральною виборчою комісією результатів другого туру президентських виборів (у результаті першого визначилися два кандидати - Віктор Ющенко і Віктор Янукович), згідно з якими переміг В.Ф.Янукович. Після рішення Верховного суду було проведено повторне голосування другого туру, в результаті якого президентом України став Віктор Ющенко.

На жаль, влада, встановлена в Україні на той момент, не змогла реалізувати більшості очікувань, покладених на неї українським суспільством.

Згодом, наступним Президентом України став Віктор Янукович. День Свободи в Україні був скасований і об'єднаний з Днем Соборності України Указом від 30 грудня 2011 №1209 / 2011 "Про відзначення в Україні деяких пам'ятних дат і професійних свят" і відзначався з 2012 року - 22 січня.

Причини Революції Гідності.

Подією, яка стала поштовхом для початку Революції Гідності, є прийняття урядом М. Азарова рішення призупинити підготовку до підписання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом. Це сталося 21 листопада 2013 року, напередодні саміту «Східного партнерства» у м. Вільнюс, та було неочікуваним для громадськості, адже упродовж трьох

попередніх років влада визнавала, що асоціація з ЄС — стратегічна мета нашої держави [5, с.5].

Згідно з результатами соціологічних опитувань 2013 року ідею європейської інтеграції України підтримувала більшість громадян. Відмова від Угоди руйнувала крихкий суспільний компроміс між режимом В. Януковича й тими українцями, які були згодні миритися з цим режимом за умови продовження курсу на євроінтеграцію. Водночас причини Революції Гідності були більш глибинними, ніж факт відмови В. Януковича та його поплічників від підписання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом.

У науково-методичних матеріалах «Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України» за загальною редакцією П. Полянського причини початку Революції Гідності визначаються таким чином:

- загроза втрати Україною державного суверенітету внаслідок втягування країни до Митного та Євразійського союзів — об'єднань, в яких домінує Росія;
- корупція у владі, що досягла всеосяжних масштабів;
- згортання політичних свобод, політичні репресії;
- безправ'я громадян перед чиновниками, безкарність представників влади та їхнього оточення;
- економічні проблеми [5, с.5].

Дійсно, у 2013 році приріст ВВП становив -1,1 %, приріст промислового виробництва -4,2 %, що свідчило про стагнацію економіки України. На час обрання Януковича державний зовнішній борг становив 24,3 млрд доларів, а в березні 2014 р. — уже 36,9 млрд доларів [4, с.4].

Громадськість пов'язувала виснаження економіки країни з гонитвою можновладців за приватним зиском, високим рівнем корупції та хабарництва. Тільки в енергетичній сфері та державних закупівлях «сім'я» В. Януковича щороку привласнювала 10 млрд доларів [4, с.4]. Правоохоронні органи зросталися з криміналом. За даними Міністерства внутрішніх справ і Генеральної прокуратури України) у 2012 року злочинність (тяжкі та особливо тяжкі злочини) зросла на 23 % [4, с.4].

Науковці (В. Головка, С. Янішевський та ін.) доводять, що Революція Гідності стала спробою виходу із системної свідомісної кризи українського суспільства на початку XXI століття. На жаль, наприкінці 90-х рр. XX ст. – на початку XXI ст. в Україні тільки декларувалася побудова демократичної держави. Насправді відбувалося копіювання форми західноєвропейської демократії, але сутність державного життя не відповідала основоположному принципу «державна для людини» [2, с.769-781].

Початок Євромайдану

Увечері 21 листопада 2013 року декілька журналістів та громадських активістів вийшли на майдан Незалежності у Києві та поширили в соціальних мережах заклик домагатися підписання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом. До них приєдналися студенти столичних університетів, згодом – представники інших регіонів України. Вже 24 листопада 2013 року, у мирній ході та мітингу на Європейській площі взяли участь понад 100 тис. осіб [5, с.6].

Євромайдан почав існувати як унікальне соціальне-політичне явище. У листопаді 2013 року дії його учасників мали ненасильницький характер. Вони не були заборонені судом і відбувалися відповідно до Конституції України. Однак 30 листопада 2013 року о 4 ранку загони міліції «Беркут» раптово атакували студентів. Їх били кийками, закидали вибуховими пакетами. Загалом було поранено близько 80 осіб. Частина мітингувальників врятувалася на території Михайлівського монастиря. Ця розправа була здійснена під приводом необхідності встановити новорічну ялинку на майдані Незалежності та шокувала українське суспільство [5, с.6]. 1 грудня 2013 року на вулиці Києва вийшли від кількох тисяч до півтора мільйона протестувальників. Їхньою метою було показати владі: киянам не потрібна «кривава ялинка». Під тиском громадськості Генеральна

прокуратура була змушена відкрити (хоча б формально) кримінальну справу за перевищення службових повноважень проти другорядних чиновників, відводячи удар від найвищих можновладців [5, с.7].

30 листопада – 1 грудня 2013 року українське суспільство зрозуміло: суть Євромайдану (таку назву отримало громадське зібрання противників режиму) полягає не тільки у виборі між Європейським Союзом (ЄС) та Росією, а в обстоюванні людської гідності, громадянських прав та свобод.

Також, за висновками Є. Більченко доктора культурології, доцента Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, застосування режимом В.Януковича сили для розгону мирної акції привело до змін у співвідношенні ліберальної та етноцентричної ідентичностей Майдану. Учасники Євромайдану прагнули жити згідно з цінностями західноєвропейської демократії, мультикультурний Захід, що сприймається українцями як «суспільство радості», втілення ідей «порядку» і «добробуту») за. Але Євромайдан перетворився на символ жертвовного подвигу, став асоціюватися зі стражданням, що відповідає українській етнічній традиції –традиції народу, який тривалий час був поневолений іноземними загарбниками [1, с.7]. Ліберали – прагматики (інтелектуали з університетських кіл і мас-медіа), ліберали – романтики (студенти, представники громадських організацій) перетворилися на захисників національних цінностей.

Спроби розгону Євромайдану у грудні 2013 року – січні 2014 року

10 грудня 2013 року В. Янукович у присутності іноземних дипломатів публічно пообіцяв не застосовувати сили проти мирних зібрань. Проте тієї ж ночі силові підрозділи здійснили напад на євромайданівців. Дзвони Михайлівського собору кликали киян на допомогу. На цей тривожний заклик відразу відгукнулися тисячі мешканців столиці. Водії підбирали у свої автомобілі тих, хто серед ночі йшов на Майдан пішки. Вранці, коли почало працювати метро, кияни ще більшими потоками почали стікатися на Євромайдан. Напад було відбито [5, с.9]. Сформувався Автомайдан — колони активістів-протестувальників на власних авто пікетували приміщення судів і прокуратур, навідувалися до резиденції В. Януковича у Межигір'ї та помешкань інших урядовців, відвозили поранених, доставляли допомогу на Майдан .

Із метою залякати учасників акції протесту влада погрожувала застосувати проти них зброю. Уряд ухвалив рішення про збільшення кількості бійців спецпідрозділів «Беркут» і «Грифон» вшестеро — до 30 тис. [5, с.10].

16 січня 2014 року підконтрольна В. Януковичу більшість у Верховній Раді України ухвалила «диктаторські закони», які фактично вводили заборону на будь-яку незалежну від влади громадсько-політичну та журналістську діяльність. Так, згідно з цими законами було заборонено їздити колонами понад п'ять автомобілів, обмежено свободу діяльності інтернет-ЗМІ, запроваджено арешт за організацію мітингу, тюремне ув'язнення до 2 років за звичайний груповий протест, за носіння захисного шолома, за встановлення намету, арешт до 15 діб за благодійну допомогу протестувальникам. За блокування маєтків чиновників та політиків передбачалося ув'язнення до 6 років. Виготовлення та розповсюдження екстремістських матеріалів у ЗМІ чи Інтернеті мало каратися штрафом у розмірі до майже 14 тис. грн або обмеженням волі чи ув'язненням на строк до 3 років. Для відвідування футбольних матчів потрібна була повна ідентифікація вболівальника, аби на матчах не лунали антивладні гасла. Ускладнювалося ввезення в Україну і використання безпілотних літальних апаратів, аби з них не знімали маєтки чиновників. Натомість влада вирішила роздавати бойову зброю не лише працівникам міліції, суддям, прокурорам, але і їхнім родичам [5, с.10].

Але залякати громадськість не вдалося. 19 січня 2014 року, протестуючи проти «диктаторських законів», мітингувальники рушили до будівлі Верховної Ради. Шлях до урядового кварталу перекрили бійці підрозділу «Беркут» та внутрішніх військ. На вулиці

Грушевського, поблизу стадіону «Динамо» ім. Валерія Лобановського, відбулися численні зіткнення [5, с.10].

Другий етап Революції Гідності. Небесна Сотня

Перехід учасників Революції Гідності до насильницьких методів боротьби з режимом В. Януковича є підставою для відокремлення другого етапу Революції Гідності – Української людневої революції (за визначенням В. Головка).

Протистояння на вулиці Грушевського, яке розпочалося 19 січня 2014 року, дійшло апогею 22 січня. Проти мітунгувальників застосовувалися спочатку сльозогінні гази, травматична автоматична зброя; потім – газові і світло-шумові гранати, водомети. Щоб захиститися, учасники акції протесту підпалювали автомобільні шини, кидали петарди, запалювальні суміші у пляшках — «коктейлі Молотова», каміння, палиці тощо [5, с.11]. З'явилися перші жертви. 22 січня 2014 року бойовими кулями було вбито українця вірменського походження Сергія Нігояна, білоруса Михайла Жизневського та смертельно поранено Романа Сеніка [5, с.11].

29 січня 2014 року після переговорів між В. Януковичем та лідерами опозиційних фракцій було ухвалено закон про амністію та відправлено у відставку уряд М. Азарова. Здавалося, країна повертається до нормального життя. Але тим часом за планом операції, розробленої владою, під кодовою назвою «Бумеранг», понад 22 тис. бійців внутрішніх військ і міліцейських спецпідрозділів готувалися до знищення Євромайдану. Центр Києва і під'їзди до міста було заблоковано для транспорту, роботу метро зупинено, громадські заклади в центрі столиці зачинено [5, с.13].

18 лютого 2014 року близько 10 тис. людей рушило до Верховної Ради з вимогою конституційних змін та покарання силовиків-злочинців. На демонстрантів на вул. Інститутській і у Маріїнському парку напав «Беркут», було вбито й поранено десятки людей. Увечері спецпідрозділи, використовуючи бронетехніку, розпочали штурм Євромайдану. Будинок профспілок, де розташувався штаб Євромайдану, було підпалено. Безперервний штурм тривав протягом 17 годин [5, с.13].

В. Янукович оголосив «перемир'я». Але тривало воно недовго. Вже **20 лютого 2014 року** снайпери відкрили вогонь. Було вбито десятки людей. «Беркут» почав відступати з вулиці Грушевського [5, с.13].

Владою було оголошено про «евакуацію» Верховної Ради і уряду. Метою цього оголошення було спровокувати розгром Верховної Ради, щоб, з одного боку, виправдати розстріл Майдану, а з іншого — паралізувати парламент. Але майданівці не пішли на штурм Верховної Ради. Вони рушили малими групами вулицею Інститутською услід за відступаючим «Беркутом». По беззбройних людях із дахів будинків відкрили вогонь на ураження снайпери і автоматники [5, с.14].

Загалом від початку Революції Гідності було вбито понад сотню цивільних громадян. Пізніше їх почали називати «Небесною сотнею».

Повалення режиму В. Януковича

Під тиском майданівців народні депутати пізно ввечері 20 лютого 2014 року 236 голосами засудили насильство, яке призвело до загибелі мирних громадян, та заборонили проведення «антитерористичної операції» СБУ і використання зброї. «Беркутівців» та інших силовиків Верховна Рада зобов'язала повернутися у містя дислокації [4, с.14].

21 лютого 2014 року на переговорах з опозицією за участю представників Франції, Німеччини й Польщі В. Янукович погодився негайно відновити дію Конституції 2004 р., що обмежувала права президента, й восени цього ж року провести дострокові президентські вибори. Уранці 22 лютого 2014 року стало відомо, що резиденція у Межигір'ї, в якій мешкав В. Янукович, спорожніла. Прихопивши певну частку статків, він втік, не підписавши зміни до Конституції, чим зірвав власноруч підписану угоду. Прибічники Януковича один за одним почали зрікатися його, називаючи тираном і

злочинцем. Після втечі В. Януковича Верховна Рада 328 голосами прийняла постанову, в якій зазначалося: «Встановити, що Президент України В. Янукович в неконституційний спосіб самоусунувся від здійснення конституційних повноважень та є таким, що не виконує свої обов'язки», й відновила дію Конституції в редакції 2004 р. У лютому 2015 р. Верховна Рада ухвалила Закон України «Про позбавлення Віктора Януковича звання Президента України» [4, с.14].

У науково-методичних матеріалах «Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України» за загальною редакцією П. Полянського говориться про такі результати Революції Гідності:

- збереження державного суверенітету України;
- ліквідація диктатури в результаті скасування «диктаторських законів», відновлення основних демократичних свобод;
- ліквідація корумпованого режиму В. Януковича;
- відновлення руху України до європейських стандартів життя і демократичних свобод;
- презентація України у світі як країни громадян з високим почуттям гідності;
- зростання ідей патріотизму та солідарності серед громадян України;
- подолання у суспільстві страху перед тиранією та репресіями;
- прискорене завершення формування української політичної влади та громадянського суспільства [5, с.14-15].

Зі спогадів очевидців Початок Євромайдану

Зі спогадів Наталі Соколенко, журналістки, громадської активістки, члена партії «Демократичний альянс»

«Мустафа Найєм написав у Фейсбуці свій заклик: «...Хто сьогодні до півночі готовий вийти на Майдан? ... Зустрічаємося в 22.30 під монументом Незалежності», – і його, як ми потім з'ясували, побачила одна людина – Володимир Коломієць, який коли й був знайомий із Мустафою, то побіжно (тобто він Мустафу знав, а той його навряд чи). От Коломієць узяв своїх власних 600\$ і кинув на рекламу цього допису, і тому цей заклик замість кількох тисяч побачили 100 000. Відповідно, зі ста тисяч – одна назбиралася... І, до речі, в цю першу ніч на Майдані, коли вже наближався час останнього поїзду метро, люди почали «говорити: «Розходимось, розходимось». Але знайшлися такі, що сказали: "Ні, ми не розходимось!»... І вони залишилися ночувати під цією стелою на Майдані, і

переночували. Це було непросто – листопад, холодно. Одразу поставили таку коробку для збирання грошей, так би мовити, на підтримку Майдану. Принесли термоспот для чаю, принесли стільці...» [3, с.14-20].

Зі спогадів Богдана Кучера, студента Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

«Я вчуся на політолога, і у мене особливе сприйняття акцій, які відбувалися на Майдані, насамперед тих, що проходили під політичними прапорами. Пам'ятаю 24 листопада, коли основні опозиційні політичні сили зібрали перше велике віче, яке починало рухатися від парку Шевченка. Промови виголошувалися прямо з машини, де стояла звукова апаратура. В якийсь момент підійшов дідусь, років десь за 80. Було холодно, пам'ятаю, він весь аж посинів. Я не знаю, як він піднявся, бо там треба було по такій драбинці підніматися зверху на машину. Він – ветеран національно-визвольних змагань. І в той момент я бачив, як функціонери «Удару», «Батьківщини» підраховують кількість тих тисяч людей, що там стояли, за партійною символікою, щоб провести розрахунки за кожен прапор, палицю, кепку і так далі... Дякувати якомусь раціональному зерну в головах тих людей, які представляли політичні сектори – якусь амбіційну сторону вони відкинули, можливо, хтось і за домовленістю (про це не було відомо), але вони прийшли з Європейської площі на майдан Незалежності. І відтоді Майдан став повноцінним, політичні прапори були зняті» [3, с.52-57].

Зі спогадів Олени Подобєд-Франківської, менеджера з персоналу, громадської активістки

«У нас були дуже прості завдання: нам потрібно було налагодити інфраструктуру, яка вже почала розростатися під стелою. Тому ми записували людей, що мали якийсь транспорт і зголошувалися привозити паливо для генератора, який, власне, тоді обслуговував сцену. А також тих, хто хотів допомагати готувати їжу. Перших п'ять днів люди приносили їжу з дому, а вже згодом, коли нанесли гори харчів під саму стелу, треба було робити якісь бутерброди, заварювати чай... Ми записували також медиків, які вже на той момент почали реєструватися. Окремо фіксували координати людей, готових займатися охороною. Там були цілодобові чергування, відповідно, нам потрібні були дуже хлопці й сміливі дівчата, які б позмінно несли варту» [3, с.92-97].

Розправа над активістами Євромайдану 30 листопада 2013 року

Зі спогадів Любові Галан, студентки Національного університету «Києво-Могилянська академія»

«Я залишилася в ту ніч на Майдані... Це була п'ятниця, і до неділі тут майже нікого б не залишилося. Ну, може, в неділю лишилися б, а в понеділок точно всі пішли б на пари. І от ми сиділи...

Четверта ночі. Холодно. (Це такий найстрашніший час взимку)... І тут бачимо, що з боку Хрещатика їде якась машина, і хлопці починають дуже швидко бігти туди.. Я підходжу, а там стоїть якась машина, повна реманенту – вони там йолку ставити збиралися...

Я повертаюся і бачу, що з боку Інститутської починає рухатися хмара міліції. Саме «Беркута»... Я собі подумала: ««Беркут» – це ж міліція, вони такі самі, як ВВ-шники...» – і кричу хлопцям: «Давайте я стану наперед... Ну, вони ж дівчину не будуть бити!» І тут я бачу, що вони починають лупити якусь журналістку.

Я стала кричати... Я думала, вони нас тільки виженуть з Майдану. Так вони далі за нами почали бігти! Я пам'ятаю, поряд зі мною бігла дівчина, з віночком на голові, і весь час кричала: «Слава Україні», – і за спиною було чути, що когось б'ють...

...Ми вибігаємо з Майдану, в бік Володимирської. А ці матюкаються, ржуть, і б'ють, і голосно так б'ють. Там жінка одна була старша, вона кричала, що ви мені як сини, то вони й старшій жінці так добряче надавали!

Біжимо ми вгору, в бік Михайлівського. Поруч зі мною мій друг і ще один дядько старший. Я вже задихаюся, не можу бігти, думаю: «Ну, все...» [3, с.38-44].

Небесна Сотня

Зі спогадів про Тараса Слободяна, загиблого учасника Революції Гідності

«Звістка про смерть сина застала їх [батьків Тараса – Ігоря та Марію Слободян] зненацька – у суботу, 1 березня 2014 року. «Єдине, що можу сказати, тіло вашого сина знайшли під Сумами. Деталі невідомі», — прозвучали слова тернопільського правоохоронця.

Батько зв'язався з Сумами і перше, про що його попросили, то це поховати тіло сина в понеділок. Таке прохання насторожило, тому Ігор Слободян повідомив про намір бути присутнім на експертизі...

«...Він лежав так, що було видно – тіло вивезли. Це була одна з доріг на Харків. А тоді на Майдані тісно працював харківський «Оплот». Це випадковість, що нам вдалося знайти Тараса. Ми могли б і досі не знати, чи живий він. І якби не було повторної експертизи, події розвивались би зовсім по-іншому... Відверто кажучи, я тільки тепер починаю усвідомлювати, що його немає. Дружина ще й досі говорить про нього, як про живого» [6].

Зі спогадів про Анатолія Жаловагу, випускника Львівського державного університету фізичної культури

«19-го [19 лютого 2014 року], десь по обіді, ми здзвонились. Голос в Толіка вже був захриплий. Розказував, що їх поливали з водометів. «Тут війна страшна», – сказав. Я [брат Анатолія] тільки попросив бути обережним... Вранці 20 лютого Анатолія на верхній барикаді вулиці Інститутської застрелив снайпер. Єдина зелена каска його не вберегла. Рідні дізнались про це лише ввечері, коли побачили списки загиблих в інтернеті. Довгий час знали лише те, що тіло принесли до Михайлівського собору. Лише за кілька місяців за фотографією польського журналіста Якуба Шемчука вдалось знайти свідка – Олега Пацкана, який виніс тіло Толіка з вулиці Інститутської і нарешті розповів батькам, де і як це відбулось» [6].

Список джерел, наукової літератури, відеоматеріалів, які можуть бути застосовані під час підготовки заходів

1.Більченко Є.В. Семантичний топос Майдану: внутрішні ідентичності Українців між заходом і Росією // Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство. – Вип.ІІ (3). – 2014.

2.25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави. [Г.В. Боряк (кер. авт. кол.), В.В. Головка (координатор проекту), В.М.Даниленко, С.В. Кульчицький, О.М. Майборода, В.А. Смолій (відп. ред.), Л.Д. Якубова, С.О. Янішевський] ; НАН України ; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2016. - 796 с.

3.Майдан від першої особи. 45 історій Революції гідності / упоряд. Тетяна Ковтунович, Тетяна Привалко. — К. : К.І.С., 2015. — 320 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://memory.gov.ua/sites/default/files/spogady-maidan-rozvorot.pdf>

4.Палій О. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навч.-метод. посіб. / Палій О., Головка В., Черевко О., Янішевський С.; за заг. ред. П. Полянського. — К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2015. — 36 с.

5. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: наук.-метод. матер. / Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С.; за заг. ред. П. Полянського. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. — 36 с.
6. Небесна сотня. Герої не вмирають [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nebesnasotnya.com/perelik-geroyiv>
7. Кульчицький С.В. Суспільно-політичне й соціально-економічне становище України в 2010 –першій половині 2015 рр. // Український історичний журнал. – 2015. – Вип. 3 (№522). – С.154-175 [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://history.org.ua/LiberUA/journal_2015_3/journal_2015_3.pdf